

بررسی اجمالی گویش کُرشِی

عبدالنبی سلامی (پژوهشگر ارشد فرهنگ مردم)

مقدمه

کُرش‌ها که خود را «دارغه» (dârɣe) نیز می‌نامند، مردمانی کوچ‌رو هستند که در گذشته شتریان (ساریان) بوده‌اند. این مردم از قول پیرانشان خود را بازماندهٔ داروغه‌های دوران صفویان می‌دانند، اما گذشته از این مفهوم، دارغه به معنی شتریان است. کُرش‌ها گرچه امروزه شترداری نمی‌کنند، علی‌رغم اینکه بسیاری از آن‌ها در حاشیهٔ شهرها و روستاها، یا با تشکیل روستاهای مستقل اسکان یافته‌اند، شیوهٔ دامداری و زندگی عشایری را رها نکرده‌اند و به پرورش بز و گوسفند و بعضاً گاو مشغولند. غیر از تعدادی از کُرش‌ها که هنوز کوچ می‌کنند و در پی مراتع مناسب در طی سال به سرحد و گرمسیر می‌روند، تعداد زیادی از آنان در نقاطی از جمله بالاده کازرون، کُرش‌آباد منطقهٔ دژگاه فراشبند و دادین و جدول‌تُرکی و شورِ عبدالخانی در سمت جنوب و شمال بالاده و نقاطی در طول فیروزآباد تا خُنج لارستان و چاه سرخ مرودشت و احمدآباد شیراز پراکنده‌اند. جمعیت کُرش‌ی‌زبان‌ها را می‌توان حدود ۲۰۰ خانوار تخمین زد.

گروهی، کُرش‌ها را قشقایی معرفی کرده‌اند. این قول از زبان پیران کُرش نیز شنیده شده است که خود را تیره‌هایی از طایفهٔ «فارسی مدان» قشقایی می‌دانند. اما شواهد زیر به خوبی نشان می‌دهد که کُرش‌ی شاخه‌ای از بلوچی است و ارتباطی با ترکی قشقایی ندارد. احتمالاً به دلایلی نامعلوم نیاکان کُرش‌ها زبان بلوچی را فراگرفته و زبان

مادری خود را از یاد برده‌اند.

۱. جدول مقایسه‌ای واژه‌هایی از گویش‌های کُرُشی، بلوچی و ترکی قشقایی

قشقایی	بلوچی	کُرُشی	فارسی
qaç	pâd	pâd	پا
tuk, tik	mud	mud	مو
gez	ča:m	ča:m	چشم
qân	hun	hun	خون
dîş	dantâ n	dontâ n	دندان
âγz	dap	daf	دهان
qâr n	lâp	lâf	شکم
uyz, iz	dim	dim	صورت
oşây	çok	çok	بچه
kâkâ	berâ t	berâ d	برادر
ârvâd	janin	janin, jan	زن
kiş e	mardin	mardin	مرد
kil	por	por	خاکستر اجاق
dâray	şak	şak	شانه مو
oγlâγ	şenek	şa:nek	بزغاله
eyt	koçok	koçok	سگ
deya	hoş tor	oş tor	شتر
siçân	moşk	meşk	موش
kayleg	kôg	kôg	کبک
loγ	morg	morg	مرغ
bit	bod	bot	شپش
aγerab	zum	zum	عقرب
qara bişak	gadduk	xazzuk	سرگین غلطان
gin	ruç	roç	خورشید
yer	dagâr	dogâr	زمین
oloz	estâr	esâr	ستاره

فشقایبی	بلوچی	کُرشی	فارسی
su	âp	âf	آب
yâyoš	hôr	hôr	باران
yel	govât	gâd	باد
elerem	gerand	geran	رعد
soy	gohar	gahr	سرما
begen, beyen	maro:č i	maro:č i	امروز
billar	pâri	pâri	پارسال
ilaregeĵ a	parandus ĵ i	parandus ĵ	پیشب
dinan	zi	zi	دیروز
qermez	sohr	sohr	قرمز
âq	espid	ispid/esbiyed	سفید
burâ	edân	idân	اینجا
orâ	o:dân	o:dân	آنجا
âšâqo, âlčâq	ĵahlâ d	ĵahlâ d	پایین
bik	mazan	mazzan, got	بزرگ
litera	lušt	lut	لخت
inka	tank	tank	تنگ
geyng, âčoq	perâ h	perâ	گشاد
komeĵ a	kasân	kassân	ریز، کوچک
âlte	čir	čiyer	زیر
bir	yak	yak	یک
eyke	do	do	دو
ič	se	sa	سه
derde	čâr	čâr	چهار
beš	panĵ	panĵ	پنج
âlte	šesš	šesš	شش
yedde	hapt	haft	هفت
sakez	hašt	hašt	هشت
doqoz	no	no	نه
on	da	da	ده

فارسی	کُرُشی	بلوچی	قشقایی
یازده	yâzza	yâzda	on bir
دوازده	davâzza	dovâzda	on eyke
پانزده	punza	pânzda	on iĉ
هفده	havda	habda	on yedde
بیست	bis	bist	igerem

۲. جدول مقایسه‌ای چند مصدر کُرُشی، بلوچی و ترکی قشقایی

فارسی	کُرُشی	بلوچی	قشقایی
آوردن	ârag	ârag	gatermag
افتادن	kafag	gapag	dîšmag
بُردن	barag	barag	âpârmag
بستن	bannag	bandag	bâyîlâmag
برداشتن	zorag	zurag	getermag
پختن	peĉĉag	paĉag	bišermag
پیچاندن	piĉiyenag	piĉinag	dolânmag
پیچیدن	piĉĉag	piĉag	dolâšmag

۳. جدول مقایسه‌ای چند فعل لازم و متعدی از گویشهای کُرُشی، بلوچی و ترکی قشقایی

فارسی	کُرُشی	بلوچی	قشقایی
نشستم	nešt-ân	nešt-on	otord-om
نشستی	nešt-ay	nešt-cy	otord-i
نشست	nešt	nešt	otord-oh
نشستیم	nešt-en	nešt-in	otord-ig
نشستید	nešt-et	nešt-ati	otord-iz
نشستند	nešt-ant	nešt-â tatin	otord-clar
ایستادم	oštâdân	oštâton	qâxd-om
ایستادی	oštâd-ay	oštâtey	qâxd-i
ایستاد	oštâd	oštât	qâxd-oh
ایستادیم	oštâd-en	oštâtin	qâxd-ig

فشقایبی	بلوچی	کُرُشی	فارسی
qâxd-iz	oštâtîtit	oštâ d-et	ایستادید
qâxd-clar	oštâtatin	oštâ d-ant	ایستادند
yed-om	vârt-on	vârt-om	خوردم
yed-i	vârt-et	vârt-et	خوردی
yed-oh	vârt-i	vârt-i	خورد
yed-ig	vârt-in	vârt-en	خوردیم
yed-iz	vârt-ent	vârt-o	خوردید
yed-clar	vârt-eš	vârt-eš	خوردند

۱. برخی از ویژگی‌های نظام آوایی گویش کُرُشی

مهمترین ویژگی آوایی کُرُشی از لحاظ تاریخی، که نشان می‌دهد کُرُشی گونه‌ای از بلوچی است و به شاخه زبان‌های ایرانی شمال‌غربی تعلق دارد، حفظ صامت‌های ایرانی باستان، در میان دو مصوت یا دو واکدار است. مانند:

dantan-	اوستایی	(دندان)	dontâ n
drâjah-	اوستایی	(دراز)	derâj
raoç ah-	اوستایی	(روز)	roç

قس. بلوچی: ruç ، derâj ، dantâ n

دیگر تحولات مهم آوایی کُرُشی، که ارتباط آن را با بلوچی نمایان‌تر می‌کند، عبارتند از:

۱. تبدیل سایشی‌های ایرانی باستان به انسدادی. مانند:

guða-	اوستایی	(گه)	gud
xara-	اوستایی	(خر)	kar

۲. تبدیل v- آغازی ایرانی باستان به -g. مانند:

vâta-	اوستایی	(باد)	gâd
√vac	اوستایی	(گفتن)	gašag

۳. تبدیل -h^v- آغازی ایرانی باستان (-x^v اوستایی) به -v. مانند:

√x ^v ar	اوستایی	(خوردن)	varag
--------------------	---------	---------	-------

vasbag (خوابیدن) اوستایی $\sqrt{x^{\text{vap}}}$

۲. ساخت فعل در گویش کُرُشی

الف. شناسه فعل:

۱. شناسه فعل‌های لازم: در این نوع افعال، شناسه فعل‌های ماضی و مضارع یکسان است. مثال:

شناسه صیغه‌های مضارع			شناسه صیغه‌های ماضی		
می‌آیم	mâhây-ân	-ân	آمدم	âkk-ân	-ân
می‌آیی	mâhây-ay	-ay	آمدی	âkk-ay	-ay
می‌آید	mâhâ	-ø	آمد	âkk	-ø
می‌آییم	mâhây-en	-en	آمدیم	âkk-en	-en
می‌آیدید	mâhây-et	-et	آمدید	âkk-et	-et
می‌آیند	mâhây-ant	-ant	آمدند	âkk-ant	-ant

۲. شناسه فعل‌های متعدی: در این نوع افعال، شناسه فعل‌های ماضی با شناسه فعل‌های مضارع متفاوت است. مثال:

می‌خورم	mavaray-ân	-ân	خوردم	vârt-om	-om
می‌خوری	mavaray-ay	-ay	خوردی	vârt-et	-et
می‌خورد	mavara	-ø	خورد	vârt-i	-i
می‌خوریم	mavaray-en	-en	خوردیم	vârt-en	-en
می‌خوردید	mavaray-et	-et	خوردید	vârt-u	-u
می‌خورند	mavaray-ant	-ant	خوردند	vârt-eš	-eš

ب. صرف فعل‌های لازم و متعدی

۱. فعل لازم «آمدن» (âkkag)

- ماضی ساده:

آمدم	âkk-ân	آمدم	âkk-ân
آمدی	âkk-ay	آمدی	âkk-ay
آمد	âkk	آمد	âkk
آمدیم	âkk-en		
آمدید	âkk-et		
آمدند	âkk-ant		

- ماضی استمراری:

می آمدیم	mâ-hâ yad-en	می آمدم	mâ-hâ yad-ân
می آمدید	mâ-hâ yad-et	می آمدی	mâ-hâ yad-ay
می آمدند	mâ-hâ yad-ant	می آمد	mâ-hâ yad

- ماضی نقلی:

آمده ایم	âkkay-en	آمده ام	âkkay-ân
آمده اید	âkkay-et	آمده ای	âkkay-ay
آمده اند	âkkay-ant	آمده است	âkka

- ماضی بعید:

آمده بودیم	akkayad-en	آمده بودم	akkayad-ân
آمده بودید	akkayad-et	آمده بودی	akkayad-ay
آمده بودند	akkayad-ant	آمده بود	akkayad

- ماضی التزامی:

آمده باشیم	âkkay-en bi	آمده باشم	âkkay-ân bi
آمده باشید	âkkay-et bi ^۱	آمده باشی	âkkay-ay bi
آمده باشند	âkkay-ant bi	آمده باشد	âkka bi

- مضارع اخباری:

می آییم	mâ-hâ y-en	می آییم	mâ-hâ y-ân
می آیید	mâ-hâ y-et	می آیی	mâ-hâ y-ay
می آیند	mâ-hâ y-ant	می آید	mâ-hâ

- مضارع التزامی:

بیاییم	biy-ây-en	بیایم	biy-ây-ân
بیایید	biy-ây-et	بیایی	biy-ây-ay
بیایند	biy-ây-ant	بیاید	biy-ây

۲. فعل متعدی «خوردن varag»

- ماضی ساده:

خوردیم	vârt-en	خوردم	vârt-om
--------	---------	-------	---------

(۱) âkkayo bi نیز گفته می شود.

خوردید	vârt-u	خوردی	vârt-et
خوردند	vârt-eš	خورد	vârt-i

- ماضی استمراری:

می‌خوردیم	ma-varayad-en	می‌خوردم	ma-varayad-om
می‌خوردید	ma-varayad-u	می‌خوردی	ma-varayad-et
می‌خوردند	ma-varayad-eš	می‌خورد	ma-varayad-i

- ماضی نقلی:

خورده‌ایم	vârtay-en	خورده‌ام	vârtay-om ^۲
خورده‌اید	vârtay-u	خورده‌ای	vârtay-et
خورده‌اند	vârtay-eš	خورده‌است	vârtay-i

- ماضی بعید:

خورده بودیم	vârtayad-en	خورده بودم	vârtayad-om
خورده بودید	vârtayad-u	خورده بودی	vârtayad-et
خورده بودند	vârtayad-eš	خورده بود	vârtayad-i

- ماضی التزامی:

خورده باشیم	vârtay-en bi	خورده باشم	vârtay-om bi
خورده باشید	vârtay-u bi	خورده باشی	vârtay-et bi
خورده باشند	vârtay-eš bi	خورده باشد	vârtay-i bi

- مضارع اخباری:

می‌خوریم	ma-varay-en	می‌خورم	ma-varay-â n
می‌خوردید	ma-varay-et	می‌خوری	ma-varay-ay
می‌خوردند	ma-varay-ant	می‌خورد	ma-vara

- مضارع التزامی:

بخوریم	bu-ar-en	بخورم	bu-ar-â n
بخوردید	bu-ar-et	بخوری	bu-ar-ay
بخوردند	bu-ar-ant	بخورد	bu-art

(۲) این فعل به صورت om vârtā خوردہ‌ام، et vârtā خوردہ‌ای، i vârtā خوردہ است، نیز صرف می‌شود.

ج. پیشوندهای فعل

۱. در ماضی استمراری و مضارع اخباری

می آیم	mâ-hây-ân	می آمدم	mâ-hâyad-ân	mâ-
می خوابم	ma-vasv-ân	می خوابیدم	ma-vasvayad-ân	ma-
می خورم	ma-varay-ân	می خوردم	ma-varayad-om	
می ایستم	mo-vošt-ân	می ایستادم	mo-voštayad-ân	mo-

۲. در مضارع التزامی:

بخورم	bu-ar-ân	بخوابم	bu-asp-ân	bu-
		بیایم	biy-ây-ân	bi(y)-
بنشینم	be-nen-ân	بروم	bc-rr-ân	be-
		بایستم	bo-št-ân	bo-

د. فعل مجهول

فعل مجهول با فعل کمکی «شدن» ساخته می‌شود که ماضی آن bo و مضارع آن kay است. مثال:

دیده شد	dida bo	انداخته شد	piryenta bo
گرفته شد	gefta bo	خورده شد	vârta bo
		سوخته می‌شود	sokka kay

ه. فعل امر

علامت فعل امر در فعل‌های لازم و متعدی متفاوت است. در فعل‌های لازم شبیه فعل‌های فارسی عمل می‌شود، اما در فعل‌های متعدی با اضافه کردن «i» به آخر فعل، فعل امر به دست می‌آید.

- فعل لازم:

بُدو	bodô	بیا	biyâ
بُرو	berra	بیفت	bekaf
		بایست	bošt

- فعل متعدی :

بکوب	bokot-i	بیاور	biyâr-i
بپیچان	bepečč-i	بیاف	begâf-i
		ببر	bobor-i

و. نفی در فعل امر

علامت نفی در فعل امر ma است. مثال:

ننوش	ma-var	نرو	ma-rra
نگیر	ma-ger	نخواب	ma-vasp
نزن	ma-ĵan	ننشین	ma-nen

ز. نفی در ساختمان فعل

علامت نفی در فعل‌های لازم و متعدی na است. مثال:

ننشستم	na-neš t-ân	نشستم	neš t-ân
رفته بودی	na-raftayad-ay	رفته بودی	raftayad-ay
نگفتم	na-gašt-om	گفتم	gašt-om
نخورده‌ایم	na-vârtay-en	خورده‌ایم	vârtay-en
نمی‌زنم	na-maĵ anân	می‌زنم	maĵ an-ân
نمی‌توانم	na-matâ n-ân	می‌توانم	matâ n-ân

ح. مصدر

در گویش کُرُشی با افزودن پسوند ag به آخر ماده فعل، مصدر ساخته می‌شود. مثال:

تکاندن	takâ n-ag	آمدن	âkk-ag
خارانندن	karâ n-ag	افتادن	kaf-ag
دیدن	gen-ag	برخاستن	pâdâk-ag

در این گویش مصدرهای مجهول به شکل زیر است. مثال:

بُرده شدن	borda biyag	گرفته شدن	gefta biyag
گفته شدن	gašta biyag	خورده شدن	vârta biyag

۳. اسم

الف. اسم جمع

علامت جمع در گویش کُرُشی "obâr" است که به دنبال اسم مفرد می‌آید. مثال:

مفرد	جمع
مرد bâmard	مردان bâmard-obâr
بز boz	بزها boz-obâr
سنگ ko:(h)	سنگ‌ها ko:h-obâr
آب âf	آب‌ها âf-obâr

ب. اسم معرفه

در کُرُشی با اضافه کردن ok به اسم، اسم معرفه می‌شود. مثال:

آن مرد â bâmard-ok	آن زن â dâja:n-ok
این پسر i bačak-ok	این دختر i ja:nak-ok

ج. اسم نکره

با اضافه کردن i به اسم، اسم نکره می‌شود. مثال:

بچه‌ای čokk-i	بزی boz-i
---------------	-----------

۴. ضمیر

الف. ضمیر منفصل مثال:

من man	ما mâ
تو ta	شما šomâ
او â	آنها âšan

ب. ضمیر متصل مثال:

خاندهام lo:g-om -om	زمین‌مان zamin-en -en
باغت bâγ-et -et	دیگتان pâtil-u -u
اسبش asp-i -i	اسبابشان vasâycl-eš -eš

ج. ضمیر اشاره مثال:

این i	اینها i šân
آن â	آنها â šân

د. ضمیر مبهم مثال:

هرکس	har kas	همه	hammâ
کې (چه کسی)	ke	هیچ	hič
کی (چه وقت)	kay	همین	hami
چیز	či	همان	hamâš

ه. ضمیر مشترک مثال:

خودمان	va:den	خودم	va:dom
خودتان	va:du	خودت	va:det
خودشان	va:daš	خودش	va:di

و. ضمیر مفعولی مثال:

علامت مفعول صریح در کُرُشی (جز در مورد سوم شخص مفرد) â است، اما وقتی ضمیر به â ختم می‌شود، علامت مفعول صریح râ است، مثال:

ما را	mâ râ	مرا	manâ
شما را	šomâ râ	ترا	tarâ
آنها را	â šanâ	او را	âši
جلال را	jalâlâ	علی را	aliyâ

۵. مضاف و مضاف‌الیه

در گویش کُرُشی عمدتاً مضاف قبل از مضاف‌الیه می‌آید. اما گاهی نیز شبیه به فارسی ادا می‌شود. مثال:

در خانه	lo:g-e-y dar	خانه شما	šomâ-y lo:g
مادر من	mani doyi	اسب همسایه	hamsâ de-y asp
کاسه ماست	kâlahi mâs	شب شنبه	šaf-e šamme

۶. صفت

الف. در گویش کُرُشی هر سه نوع صفت معمول در فارسی به کار می‌رود، که البته شکل آن با صفت‌های فارسی متفاوت است. مثال:

بزرگ (درشت)	mazzan (got)	کوچک	kassân
-------------	--------------	------	--------

کوچکتر	kassân ter	mazzan ter (got-ter)	بزرگ‌تر (درشت‌تر)
کوچکترین	kassân teruy	mazzan teruy (got teruy)	بزرگترین (درشت‌ترین)

ب. صفت و موصوف

در گویش کُرُشی صفت قبل از موصوف می‌آید. در این صورت، به صفت پسوند
 oyn) cyn (نیز اضافه می‌شود. مثال:

سنگ بزرگ	gott-cyn ko:	širin-oyn âf-obâr	آب‌های شیرین
اسب سیاه	sih-cyn asp	sôz-cyn deraxt-obâ r	درختان سبز

ج. مطابقت صفت با موصوف

در گویش کُرُشی صفت چه در حالتی که موصوف مفرد است و چه جمع، مفرد است.
 مثال:

باد سرد	yax-cyn gâd	yax-cyn gâd-obâr	بادهای سرد
جاده دراز	derâj-cyn râh	derâj-cyn râh-obâr	جاده‌های دراز
پسر بزرگ	mazzan-oyn bač	mazzan-oyn bač-obâr	پسران بزرگ

۷. قید

الف. قید زمان:	hâlâ	حالا،	hamiša	همیشه،	šaf	شب
ب. قید مکان:	bâlâd	بالا،	jahlâ d	پایین		
ج. قید مقدار:	kam	کم	valm	زیاد		
د. قید نفی:	na	نه	hič vaxt	هرگز		
هـ. قید حالت:	suvâra	سواره	piyâda	پیاده		
و. قید پرسش:	bačiyâ	چرا؟	četa:r	چطور؟		
ز. قید ترتیب:	avval	اول	âxor	آخر		

۸. حروف

الف. gu در کُرُشی معادل «با» در فارسی است. مثال:

gu ây at kân. با او آمدم.

gu hâ mâ bered mâ bâyâ. با هم به باغ بروید.

ب. در کُرُشی ba ، be گاهی در جمله قید می‌شود. مثال:

لیوان شیر را به او دادم. šir-ey livân dâd-om ba ayi.

و گاهی این حرف بدون اینکه قید شود در جمله مستتر است. مثال:

ما را با ماشین به شهر بردند. mârâ gu mâšinâ bort-eš ša:râ.

ج. در کُرُشی اگر مفعول به â ختم شود، علامت مفعول صریح râ است. در غیر این صورت، به شکل â ادا می‌شود. مثال:

شما را نمی‌توانم ببرم. šamâ râ anatan-om bebarâ n.

آن‌ها را به کوه بردم. âšân â bort-om ba ko:hâ.

چوب‌ها را بردند. dâr-obâr â borint-eš.

د. در کُرُشی «در» به صورت mâ می‌آید. مثال:

mâ lo:g در خانه، mâ haftâ در هفته mâ tô sâ n در تابستان

۹. جمله‌های کوتاه به گویش کُرُشی

در بسته است. dar ĵanağ âk.

بچه‌ای از کوچه گذشت. čokk-i az kuča rad bod.

از کوه که آمد، چیزی نخورد و خوابید. az ko:hâ âk ĉi nâvârti vaft.

زیر درخت انار نشسته است. ĉir-e deraxt-ey nârâ nešte.

صدای آب می‌آید. âf-ey tovâr mâhâ.

از دیروز تا حالا چیزی نخورده‌ام. az zi tâ hâlâ hič-om navârta.

این پیراهن مال کیست؟ i pirâhom kayayn?

من می‌توانم این بار را بردارم. man atânân i bârâ bozorâ n.

باغ جلال خیلی بزرگ است. ĵalâl-i bâğ xeyli gotten.

تو نمی‌توانی با ما بیایی. ta ana tânay gu mâ biyây.

ابر سیاه باران ندارد. siheyn bolut ôri ni.

از صبح تا ظهر یک ریزگریه می‌کرد. so:bi tâ zo:ri hami magirraya.

شیر سرفت و آتش را خاموش کرد. šir sar âk assi ku éri ko.

گوشهٔ قالی چرا سوخته است؟ bačâ i ĵâliyoy guša sodka?

تازه خوابیده بودم که مرا صدا کردی. tâza vaftayadân ke manâ gân ketĵa.

خانهٔ ما روی تپه است. may lo:g ru tollayn.

از کنار دِه ما رودخانه می‌گذرد. may dehay ka:ne kê ruxâna maravag.

آفتابه روی زمین افتاده است.
این سنگ‌ها را از اینجا بردار.
دیوار خانه خراب شده است. باید آن را دوباره ساخت.

âftâfâ kafta ru dogârâ.
i ko:h-obâ r â az idân bozoret.
lo:g-ey difâr xarâb bodag, baz.
bâhâd dorsi kane.

۱۰. واژه‌های کُرُشی و معادل فارسی آن

لخت	lut	آرنج	čagot
ماه‌یچه ساق پا	kaft	ابرو	borg, borm
مُزه	merzeng	استخوان	moč
معهده	koma	أریون	baz
ویار	ârma	بینی	boz
		پستان	gar
		تب	taf
		تیخال	učuy
		جذام	xora
		خارش	kenâ
		دیوانه	ganuk
		روده	ridu
		زگیل	sengel
		ساق پا	ballor
		سرفه	kollag
		شاش	mes
		عطسه	česak
		فُک	kaha
		قامت	dâr
		قوز	morok
		کفل	lommog
		کلیه	gordak
		کیسه صغرا	za:la
		گرسنه	sodik
		گونه	dim
		گیسو	šâk
		لال	gong

ب. وسایل و ابزار زندگی

اجاق	čâla
انگشتر	izzek
بند شلوار	dumak
پارچه	god
پایه چوبی کپر	lekker
خیک روغن	zekk
دهنه اسب	igân
روبنده زنان	duvâx
زین اسب	hagar
سفره نان‌پزی	si:xa
سنگ آب (سنگاب)	ĵâbiya
سوزن	suč'in
سه پایه دوغ‌زنی	čadma
غربال	geč'in
قلیان	č'ilim
کاسه	kalahi, tuĵi
کفگیر خمیر	arsen
کفگیر غذا	hassom
کلنگ	gâzma
کمر بند	tasma, qadband

خرچنگ	kerenǰâl	گلولهٔ نخ	gohrena
خرگوش	dôšân	نخ، ریسمان	bannik
روباه	tolog	نردبان	pâsod, sod
زنبور	gezerâ li	نمد	kačča
زنبور قرمز	gomz	هاون	ǰogan
سار	qara ʔoš	هیزم نیم‌سوخته	čolus, čulos
گاو	gox	یوغ گردن گاو	ǰi
شتر زائیده	majǰi		
شتر جوان	dâci		
گره	gulu	پسر بچه	ج. بستگان و آشنایان mardiyen čok
گنجشک	serča	خاله	dâti
گوساله	guvar	خواهر	gâhâr
لاشخوار	dâl	دایی	xâlu
مُرغ	morg	دختر	ǰa:nek
مرغ جوان	bârek	دختر بچه	ǰanin čok
مرغ مادر	deygun	زن	ǰan
مگس	mehesk	شوهر	šû
مورچه	murik	عروس	ga:len
موریانه	rimiz	فرزند	čok
نوزاد شپش	mitok	مادر	doyi

ه. گیاهان و خوراکی‌ها

پونه	pudun
پیاز	pimâz
تخمه، هسته	tanna
جنگل	ǰaval
خرما	nâ
خوشهٔ خرما	pang
خیار	bâlang
سنبلهٔ خرد نشدهٔ گندم	koruš a
عدس	marǰ omak
قارچ	hâkkâl
کال، نرسیده	dang
کرچک	kanati

د. جاندران و واژه‌های وابسته

اسب	asp
بچه شتر	her
بز پیشتاز گله	šâhâz
بز نزائیده	tištar
بید لباس (حشره)	bey
پستان دام	go:dân
تخم شپش	rešk
تخم مرغ	heyx
جوجه تیغی	zuzuk
حیوان پیشانی سفید	čâl
خارپشت	ǰirbi
خر، الاغ	kar

پاره	gâla	کَرِه	nemešk
پول	penč i	لور	čukalik
جرقه آتش	pitirok	مغز بادام کوهی	maĵak
حیات	fada	نان	nagan
چروک لباس و پوست	mučuna	نخل	mač
خانه	lo:g	نمک	fâd
خسته	sos		
خوشمزه	faš		و. طبیعت و عوامل طبیعی
داخل	tux	ابر	bolut
ردیف	res	جوی آب	ĵox
ساربان	dârɣa	شِن	qum
سؤال	soĵ	غاز	škaft
سوراخ	tong	غروب	runešt
صدا	torâ r	گردآب	tô lâma
ضعیف	lahviz	گردباد	boyanâɣ
طعم گس	zo:r	مِه	korkorak
غلیظ	mašt	نیمروز	gohr
فراخ	aĵjoq	هاله دور ماه	âɣol
قطره	top		
کشت دیم	baĵ		ز. واژه‌های متفرقه
گرد	gelder	آبستن	âhos
گودال	čoqqor	آتش	âs
ماتم، عزا	yâs	أغل	qâš
مُهره	modork	أغل بزغاله	čer
ناصراف، زبر	debr, derv	اخگر آتش	xorom, xorong
نیم، قطعه	kal	بالا	bâlâd
نیشگون	pinčak	بخیه دُوخت	dusčak
ولرم	malil	بیرون	sa:râ

سپاسگزاری:

این مقاله حاصل سفرهای متعدد به روستای کُرُش آباد بالاده کازرون و صرف اوقات طولانی است که با پرسش و پاسخ‌های مکرر، با افراد مختلف، به دست آمده است. جا دارد که از تمامی آنان قدردانی کنم. بخصوص از آقای میرزا صمصامیان و خانواده

محترم‌شان که متحمل حضور اینجانب در روزها و شب‌های متوالی بوده‌اند. از جناب آقای دکتر حسن رضائی باغبیدی که مشوق اینجانب در یافتن کُرُش‌ها و تحقیق در گویش کُرُشی بوده‌اند صمیمانه سپاسگزارم. همچنین از پژوهشگر ارجمند جناب آقای پیرمحمد ملازهی که زحمت تهیه وازگان بلوچی (پس‌کوه سراوان) را کشیده‌اند، و آقای قربان میرزایی، گویشور قشقایی (ایل کشکولی) و آقای جان محمد وزیری از طایفه «فارسی‌مدان» که واژه‌های قشقایی را در اختیارم قرار داده‌اند و آقای خسرو سلامی که زحمت تکمیل واژه‌های قشقایی را متحمل شده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنم، و برای همگان آرزوی موفقیت روزافزون دارم.

گویشوران کُرُشی

میرزا صمصامیان	۷۱ ساله	بی‌سواد	دامدار
کاظم صمصامیان	۳۹ ساله	پنجم ابتدایی	مغازه‌دار
ابوذر صمصامیان	۱۹ ساله	پنجم ابتدایی	دامدار
اعظم صمصامیان	۱۵ ساله	محصل	—
جان‌افروز صمصامیان	۴۰ ساله	بی‌سواد	خانه‌دار
روشن‌علی صمصامیان	۲۵ ساله	ابتدایی	دامدار
کهزاد (حزب‌الله) صمصامیان	۱۷ ساله	ابتدایی	دامدار
احسان صمصامیان	۱۳ ساله	محصل	—
ابراهیم صمصامیان	۱۵ ساله	محصل	—
سجاد صمصامیان	۱۳ ساله	محصل	—
جعفر صمصامیان	۱۶ ساله	محصل	—
امیرحسین (عوض) حیدری	۲۱ ساله	فوق‌دیپلم	کارمند
محسن حیدری	۱۹ ساله	—	—
علی رحمت‌راد	۲۰ ساله	—	دامدار

